

УДК 330.322:637

Петухова О. М.,

д.е.н., професор,

кафедра менеджменту та адміністрування,

Національний університет харчових технологій, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто стан, складові та напрями інвестиційного розвитку молокопереробних підприємств. Обґрунтовано значущість інвестування розвитку молокопереробних підприємств з огляду на важливість забезпечення населення держави якісним молоком і молокопродуктами та формування експортного потенціалу молокопереробної галузі. Доведено, що розвиток молокопереробних підприємств в стратегічній перспективі потребує суттєвого поліпшення його інвестиційного забезпечення. Запропоновано напрями інвестиційного забезпечення розвитку молокопереробних підприємств та їхньої сировинної бази.

Ключові слова: інвестування, молокопереробні підприємства, напрями інвестицій, ефективність, інтеграція, фінансування.

ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ МОЛОКОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Петухова О. М.

Рассмотрено состояние, составляющие и направления инвестиционного развития молокоперерабатывающих предприятий. Обоснована значимость инвестирования развития молокоперерабатывающих предприятий, учитывая важность обеспечения населения государства качественным молоком и молочными и формирования экспортного потенциала молокоперерабатывающей отрасли. Доказано, что развитие молокоперерабатывающих предприятий в стратегической перспективе требует существенного улучшения его инвестиционного обеспечения. Предложены направления инвестиционного обеспечения развития молокоперерабатывающих предприятий и их сырьевой базы.

Ключевые слова: инвестирование, молокоперерабатывающие предприятия, направления инвестиций, эффективность, интеграция, финансирование.

INVESTMENT SUPPORT OF DEVELOPMENT OF MILK PROCESSING ENTERPRISES

Pietukhova O.

The article deals with the problems of investment maintenance of dairy plants. The condition, components and directions of investment development of the industry investigated. The importance of investment of development of the milk-processing enterprises is proved,

considering importance of providing the population of the state with qualitative milk and dairy and formations of an export potential of milk-processing branch. The features of export and import of milk and dairies are investigational. The basic spheres of economic activity, related to the production and processing of milk, are certain. Possibility of increase in production of dairy and dairy products, such as extensive and intensive ways is defined. Priority areas for development of dairy plants are defined. It is proved that the development of milk processing plants in the long term requires a significant investment to improve its security. Identify of investment priorities for the development of dairy enterprises. Directions of investment maintenance of dairy plants and their raw materials offered.

Keywords: investment, milk processing enterprises, the investment direction, effectiveness, integration, financing.

Постановка проблеми. Розвиток агропродовольчої сфери економіки України потребує інвестицій. Особливо це стосується молокопродуктового підкомплексу, який вирізняється гостротою проблем сировини, якості продукції, залучення інвестиційних ресурсів і високої капіталомісткості виробництва молока і молокопродуктів. Від інвестиційного розвитку молокопереробних підприємств значною мірою залежить вирішення питань забезпечення населення держави якісним молоком і молокопродуктами та формування експортного потенціалу молокопереробної галузі. Необхідність розв'язання зазначеного завдання має національне значення та обумовлюється багатьма причинами – важливістю молока і молочних продуктів у споживчому кошику населення, роллю молочного скотарства у життєдіяльності сільських родин, місцем виробництва і переробки молока в економіці та агропромисловому виробництві, потенційною ємністю ринку, що виникла внаслідок недоспоживання, експортним потенціалом галузі тощо. Тому проблема інвестиційного забезпечення розвитку молокопереробних підприємств має важливе національне значення, а дослідження напрямів її розв'язання є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні проблеми інвестування розвитку молокопереробної промисловості України досліджувалися у роботах таких вітчизняних і зарубіжних учених-економістів як С. А. Гошкодер, М. В. Калінчик [4], М. І. Кісіль [1,5], О. В. Коваленко, Ю. О. Лупенко [5], В. Я. Месель-Веселяк, Т. Л. Мостенська, М. М. Одинцов [4], М. К. Пархомець [6], А. Петрина, П. Т. Саблук [3], Г. Тимчук, Л. М. Уніят [6], Дж. С. Хибма, О. М. Шпичак та інші дослідники. Проте напрями інвестиційного забезпечення розвитку молокопереробних підприємств, інвестиційних пріоритетів і одночасного вирішення проблем виробництва і заготівель молока досліджені недостатньо.

Мета статті. Дослідити і науково обґрунтувати пропозиції щодо напрямів інвестиційного забезпечення розвитку молокопереробних підприємств та їхньої сировинної бази.

Основні результати дослідження. За результатами дослідження встановлено, що незважаючи на важливість молока і молокопродуктів для населення, його виробництво і споживання упродовж понад двох десятиліть скорочується, що призводить до значних втрат

у галузі й залежності від імпорту. Якщо за нормативами МОЗ обсяг споживання молока з розрахунку на одну особу має складати 380,0 кг у рік, то нині цей показник в Україні складає лише 60% від норми. У зв'язку з цим обсяг внутрішнього споживання молока слід збільшити до розміру 17,4 млн. т на рік.

Виробництво молока і молочних продуктів в Україні також вирізняється значним експортним потенціалом, що зумовлює потребу додаткового нарощування обсягів їх виробництва. Питання розвитку експорту молока та молочних продуктів має велике значення для держави. На відміну від імпорту, експорт молока останнім часом вирізняється більш значним коливанням цінової кон'юнктури. Це пояснюється негативами в економічних та політичних відносинах з Російською Федерацією, яка була основним імпортером українських молокопродуктів, особливо сирів.

Проте нині національні виробники покладають велику надію на експорт молокопродуктів до Європейського союзу, що має підвищити конкурентоспроможність України на ринку Європи. Водночас, експорт молока і молочних продуктів у середньому в три-чотири рази перевищує обсяги імпорту та має загальну тенденцію до зростання. Збільшення виробництва молока і молочних продуктів можливе як екстенсивним шляхом – через нарощування поголів'я корів, так й інтенсивним – на основі підвищення продуктивності великої рогатої худоби. Для українського молокопродуктового підкомплексу нині актуальні обидва шляхи, проте з огляду на окупність інвестицій доцільнішим є шлях інтенсифікації виробництва молока і молокопродуктів.

Існуючі експертні оцінки можливостей та результатів інтенсифікації виробництва молока різняться. Цифри, які оприлюднюються у зв'язку з продуктивністю, коливаються від 5 до 10 тис. кг і більше молока на рік від однієї корови, що має відповідати міжнародним стандартам [2, 3, 6]. Проте, зважаючи на найближчу перспективу, такі обсяги для України є недосяжними і вихід на продуктивність з 5 тис. кг. до 6-7 тис. кг. вважався б дуже великим досягненням. Виходячи із орієнтовної потреби виробництва молока та визначеної продуктивності корів, доцільно наростити поголів'я до 3172 тисяч. При цьому зростання кількості поголів'я та підвищення продуктивності корів доцільно забезпечувати в усіх регіонах держави.

Збільшення обсягів виробництва молока, яке є важливим напрямом розвитку молокопереробних підприємств, потребує забезпечення цілої низки умов. Однією із основних із них є забезпечення притоку інвестицій у сфери виробництва і заготівлі молока. При цьому інвестиції потрібно вкласти не лише у сферу виробництва і переробки молока, а й у виробництво кормів, селекцію, транспорт, розвиток інфраструктури і торгівлі, налагодження фітосанітарного та інших видів контролю, ветеринарне обслуговування тощо. Серед цих сфер економічної діяльності, пов'язаних із виробництвом і переробкою молока, найбільшу роль відіграють три. Перша – вирощування та утримання молочного поголів'я і виробництво молока; друга – виробництво кормів для молочного скотарства; третя – молокопереробна промисловість.

За розрахунками Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» та Інституту кормів і сільського господарства Поділля, загальна потреба сільськогосподарських

підприємств в інвестиціях в основний і оборотний капітал на створення молочної ферми на 300 корів з розрахунку на одну корову із шлейфом для цінових умов 2013 року становить 203 тис. грн., зокрема капітальні інвестиції на створення ферми становлять 88, її кормовиробництва 25 і формування оборотного капіталу 90 тис. грн., що з урахуванням інфляції нині ще більше [1]. Щоб забезпечити таку потребу, необхідно щорічно спрямовувати інвестиції в основний капітал на оновлення та розширення основних засобів, спрямовуючи їх передусім на здійснення реконструкції тваринницьких приміщень, будівництво великих комплексів, придбання машин і обладнання для механізації виробничих процесів, впровадження прогресивних технологій, племінну справу та розв'язання інших проблем розвитку тваринництва. При цьому на одну корову зі шлейфом необхідно 1,8 га кормової площі [1].

Додаткове виробництво молока потребує відповідного розвитку переробних потужностей, що включає модернізацію, заміну старого обладнання на нове, більш ефективне (інтенсивний шлях розвитку) та збільшення потужностей через придбання нового обладнання і кількості молокопереробних підприємств (екстенсивний шлях розвитку). Тобто, приріст виробництва молока може бути забезпечений одночасним спрямуванням інвестицій у кормовиробництво, молочне скотарство та молокопереробну промисловість. За даними ННЦ «Інститут аграрної економіки» [1], співвідношення цих інвестицій у відсотках складає відповідно 1:80:19.

Оскільки сільське господарство є, і в стратегічній перспективі буде залишатися багатоукладним, виробництва молока слід здійснювати з використанням різних форм господарювання шляхом: розвитку спеціалізованого товарного виробництва молока у великих і середніх господарствах; створення ферм середнього розміру в фермерських господарствах і міні-ферм в особистих селянських господарствах; розвитку державних господарств як бази ресурсного та інноваційного забезпечення галузі скотарства; створення ефективної системи селекції; розвитку спеціалізованого кормовиробництва та комбікормової промисловості; технічного та технологічного переоснащення галузі; удосконалення системи контролю якості та безпечності молочної продукції.

Як правило, при прийнятті рішення про інвестування, стратегічні інвестори звертають увагу на рівень інвестиційної привабливості об'єктів інвестування, у першу чергу на фінансові показники результатів діяльності підприємств.

Крім фінансових показників, які відображають здатність підприємства генерувати необхідні грошові потоки та свідчать про рівень ефективності прийнятих управлінських рішень у попередніх періодах, важливе значення мають якісні показники діяльності кожного підприємства, які потенційний інвестор урахує при виборі об'єкту інвестування. Так, стратегічного інвестора цікавить не тільки фінансовий аспект діяльності підприємства, а й здатність підприємства залишатися конкурентоздатним на ринку у періоди кризи та виникнення непередбачених ситуацій [7].

Разом із визначенням напрямів інвестиційного забезпечення та розвитку молокопереробництва важливо забезпечити цілісність інвестиційної діяльності. Виробництво молока і молочних продуктів здійснюється упродовж певного виробничого циклу, де

ефективність роботи кожної ланки вирізняється значною взаємозалежністю з іншими. Збій у роботі однієї ланки, зниження якості її продукту чи порушення строків виробництва і постачання іншій ланці може призвести до погіршення функціонування усього виробничого ланцюжка, зниження якості кінцевої продукції або до її повної втрати.

Покупцям високоякісні молочні продукти надійдуть лише за умови, коли належним чином організована робота торговельної мережі, підтримуються температурний і санітарний режими, дотримуються строки реалізації. У свою чергу, для того щоб до підприємств торгівлі надходили якісні молочні товари, необхідно певним чином організувати перевезення, забезпечивши спеціальне обладнання транспортних засобів, дотримання строків і умов транспортування, висококваліфіковану логістику тощо.

Водночас основною умовою у забезпеченні даного ланцюжка є ефективна робота підприємств молочної промисловості. Виробництво молока і молочних продуктів, які за своєю якістю, корисністю, дизайном тощо відповідають сучасним уподобанням споживачів, потребує застосування сучасних технологій промислової переробки молока, забезпечення необхідними основними засобами (холодильними установками, контролерами якості, котлами, мішалками, фасувальними установками тощо) та загалом ефективної організації роботи підприємств.

Разом із тим, не втрачає своєї актуальності забезпечення безперебійного і ритмічного постачання якісної сировини. На цьому етапі знову непересічну роль відіграє транспортне забезпечення, яке для молоковиробництва, на відміну від багатьох інших підгалузей і сфер діяльності, має вкрай важливе значення. Крім того, потрібна налагоджена робота лабораторій від інших суб'єктів із перевірки якості молочної сировини та санітарного контролю, виробництва додаткових інгредієнтів (молочнокислих бактерій та інших мікроорганізмів, що беруть участь у процесі виробництва, смакових наповнювачів, солей-плавників, консервантів, барвників тощо).

Зауважимо, що провідна роль належить сільськогосподарським товаровиробникам – постачальникам молока. Вони повинні забезпечувати промисловість достатнім обсягом молока, відповідної якості за вмістом жиру і протеїнів, рівнем бактеріальної забрудненості тощо. Це, в свою чергу, потребує не лише сучасного рівня обладнання тваринницьких ферм і комплексів, автоматизації і комп'ютеризації виробничого процесу, а й злагодженої роботи селекційної служби, кормовиробництва, утилізації гною тощо.

Найбільш ефективним і раціональним є органічний розвиток усіх ланок (як основних, так і додаткових), що задіяні у процесі виробництва і реалізації молока і молочних продуктів. Тільки так можна забезпечити розвиток молоковиробництва в країні та досягнути високої ефективності інвестицій.

Тому необхідним є розвиток кооперацій й інтеграції виробництва шляхом реалізації комплексних інвестиційних проектів, в яких саме молокопереробне підприємство має бути центральною ланкою.

Створення інтеграційних формувань з виробництва молока і молочних продуктів буде сприяти забезпеченню: прямих ефектів кожного з учасників економічних відносин у підкомплексі, адже сприятимуть реалізації закону синергії; стабілізації діяльності та її

ритмічність процесів виробництва і обміну; захисту від негативного впливу зовнішнього економічного середовища; постійному оновленню і модернізації виробництва; запровадженню сучасних інноваційних технологій тощо. Діяльність інтеграційних формувань із виробництва та реалізації молока і молочних продуктів створюватиме певні ефекти і переваги для споживачів, держави, фінансових установ, інвесторів та інших суб'єктів господарювання.

Водночас, інтеграційні процеси та кооперація на тлі посилення комерційно-виробничих та інших позицій учасників можуть спричиняти окремих фінансові, комерційні, технічні та інші ризики у вигляді диспропорцій на ринку, недобросовісної конкуренції, ланцюгового поширення кризових явищ, втрати контролю над капіталом окремими власниками тощо. Ризики виникають як для учасників інтеграційного формування, так і для інших суб'єктів ринку, держави, споживачів.

Загалом утворення інтеграційних формувань з виробництва і переробки молока сприятиме розвитку різних сторін роботи молокопродуктового підкомплексу. Проте, насамперед, воно забезпечить впровадження новітніх технологій, підвищення якості та поліпшення фінансування інвестиційних проектів.

Окрім того, основними напрямками інвестиційного забезпечення розвитку молокопереробних підприємств є їх модернізація, реконструкція і технічне переозброєння, залучення інвестиційних ресурсів на фондових ринках, раціональне використання власних коштів, використання коштів на створення систем управління якістю молока і молокопродуктів тощо.

Висновок. Інвестиційне забезпечення розвитку молокопереробних підприємств є безальтернативним підґрунтям вирішення проблеми забезпечення населення молоком і продуктами його перероблення відповідно до нормативної потреби їх споживання. Розвиток молокопереробних підприємств неможливий без відповідного нарощування виробництва молока у сільському господарстві й розвитку кормовиробництва. Це потребує комплексного підходу до інвестиційного забезпечення молокопереробних підприємств та молокопродуктового підкомплексу в цілому. Основними напрямками інвестиційного забезпечення розвитку молокопереробних підприємств є їх модернізація, реконструкція і технічне переозброєння, формування інтегрованих структур з виробниками молока, посередницькими структурами і торгівлею, залучення інвестиційних ресурсів на фондових ринках, раціональне використання власних коштів, використання коштів на створення систем управління якістю молока і молокопродуктів тощо.

1. *Методи і практика оцінки ефективності інвестицій у польове кормовиробництво сільськогосподарських підприємств: монографія / [М.І. Кісіль, І.С. Спринчук, І.С. Воронецька та ін.]; за ред. М.І. Кісіля. – К : ННЦ “ІАЕ”, 2014.*

2. *Національний проект «Відроджене скотарство». – К. : ДІА, 2011.*

3. *Саблук П. Т. Чи будуть «молочні ріки» України повноводними? / П. Т. Саблук // АгроПерспектива. – 2007. – № 1.*

4. *Калинчик Н.В. Формирование и функционирование рынка молока и*

молокопродуктов в Україні: монографія / [Н. В. Калинин, М. М. Одинцов, О. М. Одинцов]. – Черкасы, 2007.

5. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [Лупенко Ю. О., Дем'яненко М. Я., Кісіль М. І. та ін.]; за ред. Ю. О. Лупенка та М. І. Кісіля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012.

6. Пархоμεць М. К. Аналіз ефективності інвестицій на підприємствах молочної промисловості: організація та методика / М. К. Пархоμεць, Л. М. Уніят. – Тернопіль: Економічна думка, 2006.

7. Якимчук Т. В. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств молочної промисловості / Т. В. Якимчук // Економічний аналіз. – 2014. – Том 18. – № 2.

Стаття надійшла до редколегії 29.02.2016 р.